

24. Очерки истории Крымской областной партийной организации. – Симферополь, 1981.
 25. ЦДАВОВУ. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.3542.
 26. ЦДАВОВУ. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.5407.
 27. ЦДАВОВУ. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.7787.

Макаренко Н. Ю. Направления государственной этнополитики в Крыму в 1950–1980-х гг.: причины и последствия этносоциальных реформ

В статье рассмотрены вопросы политического и этносоциального развития Крыма в середине 50-х – 80-х гг. XX ст. Проанализированы основные направления и пути реализации национальной политики СССР в социальной и культурной сферах. Особое внимание уделяется процессу русификации.

Ключевые слова: национальная политика, этносоциальное развитие, этносоциальные реформы, сфера культуры, русификация.

Makarenko N. Yu. Orientation of state ethnopolitics in the Crimea in 1950s-1980s: causes and effects of ethnosocial reforms

The questions of political and ethnosocial development of the Crimea in 1950s-1980s are examined in the articles. Main tendencies and ways of realization of national politics in the USSR in social and cultural areas are analyzed. Particular attention is given to the process of russification.

Key words: national policy, national development, shear of culture, policy of russification.

УДК 94(=163.2)(477.64)

Н. М. Галахова

БОЛГАРИ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті розглядається життя болгар Запорізького краю в різні історичні періоди, які тісно пов'язані з політичними, економічними та соціальними реаліями нашої держави. З моменту переселення до сьогодення часу в житті болгарського населення Запорізького відбулося багато подій. З набуттям незалежності України болгари мають повноцінні умови для духовного відродження, розвитку та вивчення болгарської мови, збереження звичаїв та традицій.

Ключові слова: етнічні групи, етнічна національна політика, нація, народність, національні меншини, культура, культурні традиції, болгари, болгарське населення, переселенці, колонії, національно-культурні товариства.

Україна за етнічним складом населення належить до числа багатонаціональних поліетнічних країн світу. Саме тому великий інтерес у істориків, вчених, соціологів викликає стан розвитку культури, умови проживання та інші аспекти життя етнічних груп населення держави.

Державна етнонаціональна політика є важливим чинником реалізації одного з головних завдань держави – сприяти кожному з неукраїнських народів зайняти в процесі етнонаціонального пробудження те місце, яке б найбільше відповідало його об'єктивним потребам і одночасно зміцнювало б українську державність.

Актуальність теми статті обумовлена тим, що болгарська громада займає за своєю чисельністю третє місце серед представників різних етносів, які мешкають на території Запорізької області. Предметом розгляду є – формування, становлення та життєдіяльність болгарської діаспори на Запорізькій землі.

Питанням дослідження життєдіяльності та ролі етнонаціональних спільнот в розвитку держав, на територію яких вони переселялися за різних умов, приділяли увагу дослідники, історики, політологи, етнологісти а також вчені та дослідники інших напрямків впродовж століть.

Одним з перших в російській історіографії дореволюційних часів проявив зацікавленість життєдіяльністю болгарської громади Ю.І. Венелін. Саме він вказав на необхідність вивчення мови та традиції бессарабських болгар [3, с.129-140].

Вагомий внесок дореволюційних російських істориків полягає в тому, що ними було зібрано значну кількість етнографічних та статистичних матеріалів про болгар-переселенців на території російської імперії. Також ними було зазначено, що російський уряд був зацікавлений в розміщенні та облаштуванні болгарських переселенців в першу чергу з економічної точки зору, а саме: освоєнню незайнятих земель, що в свою чергу призведе до розвитку сільського господарства, торгівлі. Зібрані матеріали стали основою або фундаментом досліджень болгарських життя та розвитку болгарських громад для багатьох поколінь вчених та дослідників. Великий внесок в цю справу було зроблено А.А. Скальковським, який майже двадцять років був директором статистичного комітету Новоросійського краю [4; 5].

У другій половині XIX – початку XX ст. розширення хронологічних та географічних масштабів життєдіяльності болгарської діаспори послугувало основою для написання багатьох робіт дослідників, в яких з'явилися нові показники щодо чисельності болгар-переселенців, їх господарської діяльності та культурних традицій. А.К. Левицький, та А. Клаус, спираючись на роботи А.А. Скальковського, доповнили свої тематичні роботи матеріалами досліджень, зібраними під час подорожі по болгарських колоніях [6, с.450-463; 7].

Першим виданням (двохтомник), в якому було комплексно досліджено широке коло питань з етнографії, історії та лінгвістики, стала робота славіста – лінгвіста М.С. Державіна про болгарські колонії в Росії, де було зазначено ряд проблем в житті болгар. Це проблеми заселення, чисельності, господарської діяльності та інші [8].

Після 1917 року марксистська ідеологія визначила пріоритетними проблеми класової боротьби, тому історія болгарської діаспори стала малоцікавим предметом досліджень.

На сучасному етапі матеріали досліджень з історії життя болгар переселенців на Україні висвітлюють в своїх роботах Б.П. Фіногеев, Е.В. Неклюдов [9, с.17-21,55-72], В.В. Мітков [11; 12], С.І. Пачев [13].

Розглядаючи цю тему слід визначити ряд важливих моментів, які відіграли велику роль в подальшому житті болгар. Важливим аспектом є те, що переселення болгар на російську територію спасало болгарське населення від фізичного знищення та сприяло збереженню самобутності болгарського народу. В той час, з боку своєї нової батьківщини болгарам було гарантовано безпеку життя та діяльності. З моменту переселення на нове місце проживання болгар стали складовою частиною багатонаціональної та багатоконфесійної держави. Вступаючи в контакт з місцевим населенням на нових землях, болгар – переселенці обмінювались досвідом ведення господарювання, елементами матеріальної та духовної культури.

Тільки з набуттям незалежності України болгари мають повноцінні умови для духовного відродження, розвитку та вивчення болгарської мови, звичаїв та традицій.

З моменту становлення незалежності нашої держави, Конституцією та законами України визначені права національних меншин, які мешкають на території нашої держави. У Конституції України зазначено, що всі громадяни України, незалежно від їхньої національної приналежності, віросповідання, походження, місця проживання, політичних переконань, культурної та мовної самоідентифікації, утворюють український народ. Про те, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України зазначено у статті 11 Конституції України, а в статті 24 викладено, що не може бути у громадян привілеїв чи обмежень за ознаками етнічного походження і статтею 53 гарантовано громадянам, які належать до національних меншин, право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [1].

Згідно статті 3 Закону України «Про національні меншин в Україні» від 25 червня 1992 року №2494-XII до числа національних меншин відносяться «групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [2].

Об'єктом уваги для написання цієї статті є представники болгарського населення, які мешкають на території Запорізької області. Переходячи до розгляду основного об'єкту нашої статті слід коротко розглянути українську поліетнічність у цифрах та фактах.

Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Україні проживає 48240902 осіб, які складають 134 різні етнічні групи та які ідентифікують себе як громадяни України. Більшість з них становлять 37541693 осіб – етнічні українці, 8334141 – росіяни, 275800 – білоруси, 258600 – молдавани, 248200 – кримські татари, 204600 – болгари. Представники всіх національних меншин разом в Україні становлять 22,2% загальної кількості населення України. Поліетнічність в Україні має виразний регіональний характер. Для порівняння співвідношення кількісного складу різних національностей слід розглянути статистичні дані якісного та відсоткового їх складу (таблиця 1) [10, с.13].

Таблиця 1

Статистична інформація про етнічний склад населення України

Національність	1989	2001	20 2001 у порівнянні з 1989 (%)
Українці	3 7 429.4	3 7 541.7	100.3
Росіяни	11 35 4.7	8 334.1	73,4
Білоруси	439.9	275,8	62.7
Молдавани	324.5	258.8	79.7
Кримські татари	46.8	248.2	в 5,3 рази більше
Болгари	233.8	204.6	87.5

Розглянемо етнічний склад Запорізької області. На сьогоднішній день національні громади Запорізької області, яких налічується 73, посідають помітне місце у суспільно-культурному розвої краю. За матеріалами останнього перепису населення 2001 року на території області проживає понад 130 націй та народностей. Перспективним бачиться використання набутого національно-культурними товариствами досвіду щодо збереження та популяризації духовної спадщини за для розвитку туристичної інфраструктури регіону, прискорення інтеграційних процесів у європейську спільноту, залучення інвесторів з етнічних батьківщин.

Болгари відіграють помітну роль у формуванні поліетнічного складу населення області. Це третя за чисельністю національна громада. Болгарське населення у Запорізькій області за чисельністю поступається лише Одещині. За даними всеукраїнського перепису населення України 2001 року болгар за чисельністю етносу загалом посідали 6 місце, а в Запорізькій області – 3-є місце, за кількістю 27764 особи [10, с.27].

Болгари компактно проживають переважно у селах Приморського, Бердянського, Приазовського районів, а також, селах Олександрівка Якимівського та Велика Тернівка Мелітопольського районів та у м. Запоріжжі.

Вивчаючи історію болгар України, можна назвати складним процес переселення представників болгарського народу на територію Приазов'я. Цей процес розпочався після возз'єднання у 1856 році Південної Бессарабії та Молдавського князівства. Болгарам було запропоновано переселення на землі Приазов'я. Одною із причин переселення із Бессарабії став конфлікт болгарських колонізаторів з представниками правління Молдавії.

Болгари переселялися на територію Запорізької області у 1862-1863 роках двома потоками, зайнявши частину земель, залишених ногайцями. Перший – з Бессарабії: переселилося близько 17,5 тисяч чоловік, заснувавши в краї 34 колонії. Другий переселенський потік з м. Ведіна (Болгарія) був незначним – заснували лише 2 колонії. Надалі помітних переселень болгар на території області не відбувалося.

Таким чином, практично все болгарське населення України розмістилося на Півдні України переважно в сільській місцевості. Болгари, які переселялися на землі Приазов'я привезли із Бессарабії багато скарбу: до 3850 коней, 4000 підвід, 5800 великої рогатої худоби та 281656 овець. Також переселенці отримали від уряду та сільських общин допомогу в грошових одиницях (по 125 рублів на сім'ю) [13, с.13-14].

З моменту переселення до сьогодення у житті болгарського населення Запорізького відбулося багато подій, які тісно пов'язані з політичними, економічними та соціальними реаліями життя нашої держави.

Одним з етапів в житті болгар-переселенців є період становлення болгарської Таврії, це 1865-1914 роки. В цей період всі сили були направлені на розбудову осель, становлення та розвиток сільського господарства: розробку цілих земель; насадження садів та виноградників. Цей час став для них перевіркою на вміння виживати в тяжких умовах. Саме в той час вони своєю працею та діяльністю вони продемонстрували, що при сприятливих кліматичних умовах на новому місці можна отримати добрі врожаї пшениці, городини, винограду та фруктів [11, с.44-46].

Характерною особливістю господарської діяльності болгарського населення тих часів була більша ніж в середньому по Україні норма землекористання та високим рівнем розвитку сільського господарства. Основними заняттями приазовських болгар було вівчарство, виноградарство та городництво [14, с.85].

Наступний етап в житті болгарських переселенців розпочався на початку 20-х років ХХ століття. В своїй книзі В. Мітков «Болгари на Запорізькій землі: Сторінки історії та культури» назвав його «більшовицький ренесанс» болгарської Таврії. В цей час болгарам треба було при звичайних до великих змін, які відбувалися в житті новонародженої країни. Особливістю того часу було те, що влада намагалась якомога скоріше ввести форму колективізації господарств, оскільки до приходу радянської влади болгарське населення мало великий досвід господарювання та землеробства, їх домогосподарства були міцними. З точки зору більшості болгарського населення це сприймалось як насилля над ними.

У січні 1922 року постало питання про розкуркулення багатих болгарських сімей. А в 1928-1930 роках розпочався примусовий згін селян в колгоспи з конфіскацією майна та виселенням заможних селян на Північ (Сибір, Урал, Архангельська область). За той час було «розкуркулени» близько 3500 господарств та 10 000 болгар було виселено на «спецпоселення» [11, с.93-94].

В 30-ті роки ХХ століття на території Запорізької області були створені два болгарські національні райони – Коларівський та Цареводарівський. Досить великим був Коларівський район (який проіснував до 1939 року). На його території було 30 сільрад, з кількістю населення 48,5 тисяч чоловік, з них 34 тисячі були вихідцями з Болгарії. Слід зазначити, що с. Коларівка отримало свою назву у серпні 1926 році на честь відомого діяча болгарського та міжнародного робітничого руху В.П. Коларова, який у 1925 році відвідав це село (до цього воно мало назву Романівка) [14, с.103].

Висвітлення життя болгарської громади Запорізького краю того часу було б не повним без згадки про визначного громадського діяча, керівника Коларівського райкому партії Степана Васильовича Цвяткова, життя та діяльність якого стало яскравим прикладом того, як постраждало болгарське населення від сталінських репресій та інших проявів тоталітарного режиму того часу.

У 1936 році в Коларівському райкомі партії розглядалося питання про контрреволюційну діяльність національних троцькістських елементів у Преславському педтехнікумі, про троцькістські ухили С.В. Цвяткова під час його роботи в Ботієвському райкомі партії. Але районні партійні збори цього разу захистили С.В. Цвяткова, підкресливши, що він "ухилив від лінії партії не має". Проте 7 липня 1937 року його все ж заарештовують а 11 липня того ж року бюро Коларівського райкому партії виключає його з партії "як ворога народу, зрадника партії та робітничого класу". Розстріляно його в Дніпропетровську 17 серпня 1937 року. Реабілітовано, посмертно, в 1957 році. В той час дружину С.В. Цвяткова разом з дітьми було вислано до Казахстану на 8 років виправних робіт. Повернулася вона з Акмолінська лише в 1947 році. Дочка Цвяткова – Галина Степанівна – нині живе в Бердянську.

У 1999 році у с. Коларівка за участю Надзвичайного та Повноважного Посла республіки Болгарія в Україні О. Димитрова було відкрито пам'ятник репресованим болгарам, в центрі експозиції якого знаходиться бюст С.В. Цвяткова.

За період 1920-1953 роки на долю болгарського населення Таврійського краю, як і всього народу випало багато випробувань та страждань. Мільйони безневинних людей, незалежно від національного походження, були знищені голодом і репресіями та іншими діями тоталітарного режиму: Великий

голодомор 1932-1933 років; період масових репресій 1920-1940 років; «другий сталінський голод» 1946-1947 років; «трудармія» 1943-1949 роки [12, с.42-150].

Також слід згадати той факт, що за роки Великої Вітчизняної війни 146 жителів с. Коларівки захищали свою Батьківщину. Із них 64 воїни нагороджені бойовими орденами та медалями. На вшанування пам'яті 27 загиблих на фронтах односельчан – споруджено пам'ятник загиблим воїнам [14, с.105].

Інтереси болгарського населення в Запорізькій області представляють національно-культурні товариства. У липні 1991 року було зареєстровано Запорізьке обласне товариство болгарської культури, головною метою якого стало відродження національної самосвідомості, мови, культури та традицій болгарського народу. Головою цього товариства на протязі багатьох років є В.В. Мітков.

На сьогодні в Запорізькій області зареєстровано 8 болгарських національно-культурних товариств (обласне, 3 – районні, 4 – міських). Представники болгарських громад доволі активні, підтримують зв'язки з історичною батьківщиною, беруть участь в культурно-просвітницьких заходах. Активно співпрацюють та спілкуються зі своїми колегами з інших національно-культурних товариств.

За ініціативою громадських організацій та за підтримки державних органів у м. Приморськ з 1995 року функціонує українсько-болгарський ліцей. Щорічно з числа його випускників та інших шкіл направляється на навчання у вузи Болгарії 20-25 учнів. Все це сприяє відродженню болгарської мови і культури, зміцненню співробітництва між Україною та Болгарією.

У червні 2007 року болгарська громада відзначила 145-річчя переселення болгар на землі Таврії. Ця подія стала знаменною у житті болгарської діаспори Запорізького краю і відіграє помітну роль у функціонуванні поліетнічного складу населення області. Впродовж 145 років перебування на Запорізькій землі болгари пліч-о-пліч працюють разом із українцями, росіянами та іншими народами задля збереження та збагачення Запорізького краю, при цьому поважаючи та зберігаючи звичаї і традиції своїх пращурів, передаючи їх нащадкам.

В місцях компактного проживання болгар у Приморському та Приазовському районах болгар широко представлені у керівництві сільськими та селищними радами.

Серед українських болгар є чимало видатних осіб – політиків, бізнесменів, менеджерів, професорів, лікарів, письменників, журналістів. Серед них: В.В. Мітков – кандидат технічних наук, голова обласного товариства болгар, автор книг про історію життя болгар Запорізького краю; В.І. Мільчев – кандидат історичних наук, викладач ЗНУ; С.І. Пачев – кандидат історичних наук, викладач Мелітопольського університету; О.Д. Воїнов – кандидат філологічних наук, викладач ЗНУ; В.В. Калаянов – відомий болгарський поет, автор збірок для дітей; З.І. Штирєва – заслужений працівник культури Росії, народний майстер з національних костюмів.

Одним з напрямків етнополітики – піклування про відродження й розвиток української нації, всіх етнонаціональних груп, про консолідацію народу. Процес етнонаціонального відродження набуває незворотного еволюційного характеру. Саме зростаючий рівень етнополітичної культури, менталітет української нації (поважання прав усіх національностей, що живуть в Україні, взаєморозуміння і чуйність) забезпечують злагоду і виключають прояви національного екстремізму, сепаратизму та ксенофобії.

З метою створення необхідних умов для забезпечення мовної та етнічної самобутності націй та народностей, що проживають в регіоні в Запорізькій області забезпечується проведення заходів щодо практичної реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин, на виконання указів, розпоряджень, постанов Президента України та Кабінету Міністрів України, програм регіонального розвитку національних меншин реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин.

Одним з важливих факторів на шляху досягнення стабільності в міжетнічних відносинах є створення сприятливих умов для вільного сповідання власної релігії, використання національної символіки, влаштування національних свят. Пам'ятки історії та культури народів, що живуть на території Запорізької області, перебувають під охороною закону. Громадські організації національних меншин, співпрацюючи із місцевою виконавчою владою, партнерами із числа громадських організацій та державних структур, впевнено рухаються у вірному напрямку: на часі їх організаційне і статутне зміцнення, набуття навичок роботи у ринкових умовах з кінцевою метою навчитися працювати на засадах самофінансування.

За роки незалежності нашої держави важливим здобутком етнополітики в Україні стала організація добровільного повернення представників етнічних груп, яких було незаконно депортовано. У 1941 р. з південних районів України вивезено майже 400 тис. етнічних німців, у 1944 р. з Криму – 200 тис. кримських татар, 12,5 тис. болгар, 15 тис. греків, 9,6 тис. вірмен. Нині державою виділяються кошти на облаштування їх в Україні. На 1 липня 1995 р. вже прибуло близько 260 тис. кримських татар, 1387 болгар, 4785 вірмен, 3437 греків, 2066 німців.

Для задоволення культурно-просвітницьких потреб національних меншин регіону рішенням обласної ради від 29.11.2007 №11 затверджено Програму підтримки розвитку культур національних меншин у Запорізькій області на 2008-2012 роки. Програма спрямована на продовження наукових досліджень з проблем етнополітики на Півдні України, розвиток освіти та мови національних громад регіону, згуртування їх навколо ідеї української державності, збереження толерантних міжнаціональних відносин, недопущення гострих конфліктів та протистоянь між націями та народностями, що проживають в Запорізькій області.

Життя переконує, що енергія, творчий дух етносів не лише не затухає, але розвивається по висхідній. Важливо спрямувати її в русло творення. Всебічне врахування етнонаціонального буття народів, «відштовхування» від етнічного відродження, забезпечує етнонаціональне оновлення.

Врахування етнонаціонального потенціалу етносів дасть можливість підтримати політико-демократичну творчість та суспільно-громадську активність етносу; сприяти оновленню критеріїв та рівня реалізації політико-державного унезалеження етносу як історичного суб'єкта; створювати політико-юридичні установи національно-етнічної спрямованості; відновленню забутих народних звичаїв, традицій та норм побутового спілкування людей; сприяти підвищенню чутливості суспільної свідомості до соціальної справедливості, добра, доброчесності.

Серед проблем сьогодення, як болгарської громади так і всього українського народу є кризовий стан економіки. Також важливим є фактор неповної соціальної захищеності, який полягає в тому, що більшість болгарського населення мешкає в сільській місцевості, і саме ця категорія громадян потребує більшого піклування з боку держави та її органів.

Джерела та література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К., 1996.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №36.
3. Нікуліна М.В. Путешествие Ю.И. Венелина в Болгарию и его место в начальной истории болгаристики в России // Ю.И. Венелин в болгарском возрождении. – М., 1998.
4. Скальковский А.А. Болгарские колонии в Бессарабии и Новороссийском крае. – Одесса, 1848.
5. Скальковский А.А. Опыт статистического описания Новороссийского края. – Ч.1. – Одесса, 1850; Ч.2. – Одесса, 1853.
6. Левицкий А.К. Нравы и обычаи болгар, живущих в бессарабских колониях // ЗООИД. – Т.4. – Одесса, 1860.
7. Клаус А. Наши колонии. Опыт по истории и статистике иностранной колонизации в России. – СПб. 1914.
8. Державін М.С. Болгарские колонии в России. – Т.1. – Софія, 1914; Т.2. – Пг., 1915.
9. Фіногеев Б.П. Неклюдов Е.В. Расселение и трудоустройство немцев, греков, армян, болгар в Крыму (Прошлое и настоящее). – Симферополь, 1997.
10. Україна поліетнічна: інформаційно-бібліографічний показник / Ін-т досліджень діаспори. – К., 2003.
11. Митков В. Болгары на Запорожской земле: Страницы истории и культуры. – Запорожье, 2007.
12. Митков В. Голгофа болгар Таврии: анатомия репрессий (1920-е – 1940-е годы). – Запорожье, 2009.
13. Пачев С.И. Возникновение болгарских сел в Северном Приазовье: 1861-1863. – Мелитополь, 2007.
14. Болгарське населення Півдня України: дослідження і документи. – Вип.1 – Запоріжжя, 1993.

Галахова Н. Н. Болгары Запорожского края. История и современность

В статье рассматривается жизнь болгар Запорожского края в разные исторические периоды, которые тесно связаны с политическими, экономическими и социальными реалиями жизни нашего государства. С момента переселения до сегодняшнего времени в жизни болгарского населения Запорожского края состоялось много событий. С приобретением независимости Украины болгары имеют полноценные условия для духовного возрождения, развития и изучения болгарского языка, сохранения обычаев и традиций.

Ключевые слова: этнические группы, этническая национальная политика, нация, народность, национальные меньшинства, культура, культурные традиции, болгары, болгарское население, переселенцы, колонии, национально-культурные общества.

Galahova N. M. Bulgarians of the Zaporizhzhia region. History and the present time

Life of Bulgarians of Zaporozhzhia region in different historical periods which are closely associated with political, economic and social realities of life of our state is examined in the article. From the moment of migration to today's time many events took place in life of the Bulgarian living in Zaporozhzhia region. With the beginning of independence of Ukraine Bulgarians have full-fledged conditions for the spiritual revival, development and study of Bulgarian, preservation customs and traditions.

Keywords: ethnic groups, ethnic national policy, nation, nationality, national minorities, culture, cultural traditions, Bulgarians, Bulgarian population, migrants, colonies, national are cultural societies.

УДК 94:29(477)

П. В. Володін

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Бурхливий розвиток релігійного життя слід розглядати як об'єктивний процес і, частково, як процес самовизначення українського суспільства. Формування певних тенденцій цього процесу, боротьбу за сфери впливу, за культурні споруди зумовлює активізацію найрізноманітніших проблем. Отже, завдання держави з урахуванням найрізноманітніших інтересів релігійних організацій, що діють в Україні, – сформувати надійну юридичну базу взаємовідносин з церквою на засадах демократії, справедливості, рівності.

Ключові слова: релігія, церква, конфесії, релігійні трансформації.

На межі тисячоліть внаслідок драматичних колізій, проблем, складнощів, що зумовлені екологічною, політичною, економічною, демографічною та іншими кризами, людина постала перед необхідністю переосмислення своєї ролі і свого місця у світі. У зв'язку із цим, а також у результаті прискорення життєвих темпів, лавиноподібного потоку інформації, бурхливого технічного прогресу, широкої обізнаності й взаємовпливу різних культур цілком закономірними є різноманітні духовні й релігійні пошуки. Світоглядно-релігійні вчення порушують проблеми загальнолюдського значення: життя й смерті, добра й зла, істини, віри, надії, любові й дають власну інтерпретацію їх розв'язання. Релігія для певної частини сучасного